

सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण निर्देशिका,

२०७४

धितोपत्र तथा वस्तु बजार सम्बन्धी व्यवसाय तथा काम कारवाही र कारोबारलाई पारदर्शी बनाई लगानीकर्ताको हित संरक्षण गर्न तथा उक्त व्यवसायमा संलग्न सबैलाई जिम्मेवार बनाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानीलाई दुरुत्साहन तथा नियन्त्रण गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपाल धितोपत्र बोर्डले धितोपत्र सम्बन्धी ऐन २०६३ को दफा ११८ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशिका बनाएको छ ।

परिच्छेद- १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस निर्देशिकाको नाम “सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण निर्देशिका, २०७४” रहनेछ ।
(२) यो निर्देशिका मिति २०७५ साल बैशाख १ गते देखि लागू हुनेछ ।
२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,-
 - (क) “कारोबार” भन्नाले कुनै पनि ग्राहकले धितोपत्र वा वस्तु विनिमय बजारका सम्बन्धमा गरेका देहायका कार्य सम्झनु पर्छ :-
 - (१) कुनै पनि प्रकारले धितोपत्र वा शेयरको खरिद तथा बिक्री सम्बन्धी कार्य,
 - (२) वस्तु विनिमय बजारको माध्यमबाट हुने वस्तु वा वस्तु करारको खरिद वा बिक्री सम्बन्धी कार्य, र
 - (३) खण्ड (१) र (२) को कार्यको लागि नगद वा अन्य कुनै पनि तरिकाले हुने भुक्तानी सम्बन्धी कार्य ।
 - (ख) “कार्यान्वयन अधिकृत” भन्नाले दफा २१ बमोजिम तोकिएको कार्यान्वयन अधिकृत सम्झनु पर्छ ।
 - (ग) “ग्राहक” भन्नाले सूचक संस्थासँग खाता खोली वा नखोली कारोबार गरिरहेको वा गर्न चाहेको कुनै व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्छ ।
 - (घ) “बोर्ड” भन्नाले धितोपत्र सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ३ बमोजिम स्थापित नेपाल धितोपत्र बोर्ड सम्झनु पर्छ ।
 - (ङ) “वित्तीय जानकारी इकाई” भन्नाले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को दफा ९ बमोजिम स्थापना भएको वित्तीय जानकारी इकाई सम्झनु पर्छ ।
 - (च) “व्यावसायिक सम्बन्ध” भन्नाले सूचक संस्था र ग्राहकबीच नियमित रूपमा वा निश्चित समयको अन्तरालमा खाता खोली वा नखोली धितोपत्र वा वस्तु विनिमय

बजार सम्बन्धी कारोबार सञ्चालन मार्फत स्थापित भएको सम्बन्ध सम्झनु पर्छ ।

- (छ) “शङ्कास्पद कारोबार” भन्नाले कारोबारको आकार, मूल्य, त्यसको प्रकार वा प्रकृति अस्वाभाविक देखिएमा वा सम्पत्ति शुद्धीकरणका स्पष्ट आधार देखिएको कारोबारलाई शङ्कास्पद कारोबार सम्झनु पर्छ र सो शब्दले ग्राहकको वैध व्यवसाय वा आर्थिक क्रियाकलापसँग अमिल्दो वा अस्वाभाविक देखिने कारोबारलाई समेत जनाउँछ ।
- (ज) “सूचक संस्था” भन्नाले धितोपत्र सम्बन्धी व्यवसाय, वस्तु कारोबार व्यवसाय, राफसाफ तथा फछ्यौट व्यवसाय गर्न बोर्डबाट अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “हितग्राही” भन्नाले कारोबारको सम्बन्धमा अन्तिम नियन्त्रण वा लाभ प्राप्त गर्ने प्राकृतिक व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले कानूनी व्यक्ति वा संस्था उपर पूर्ण नियन्त्रण वा हक स्थापित गरेको अवस्थालाई समेत जनाउँछ ।

३. **समान्य सिद्धान्तको पालना र प्रयोग** : प्रत्येक सूचक संस्थाले आफ्नो व्यवसाय तथा कारोबार सञ्चालनका क्रममा देहायका सामान्य सिद्धान्तको पालन तथा अनुसरण गर्नु पर्नेछ :-

- (क) कानूनको पालना : सूचक संस्थाले आफ्नो कारोबार र व्यवसाय सञ्चालन गर्दा कानूनको पालना र उच्च नैतिक मापदण्डहरूको पालना र अनुसरण गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) कानून कार्यान्वयन गर्ने निकायलाई आवश्यक सहयोग : सूचक संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलाप सम्बन्धी प्रचलित कानूनको कार्यान्वयन र त्यस सम्बन्धी कसूरको अनुसन्धान तथा तहकिकातमा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकायलाई आवश्यक सहयोग गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलाप विरुद्धका नीति, कार्यविधि र तालिमको व्यवस्था : सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलाप विरुद्धका काम कारबाहीलाई प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयन गर्न प्रत्येक सूचक संस्थाले आफ्नो आन्तरिक नीति, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तथा कर्मचारीको लागि तालिमको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) ग्राहक पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था : प्रत्येक सूचक संस्थाले जोखिमको आधारमा आफूसँग कारोबार गरिरहेका तथा गर्ने ग्राहकको पहिचान सम्बन्धी सूचना तथा विवरण राख्ने व्यवस्था लागू गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-२
ग्राहक पहिचान तथा ग्राहकको विवरण र सूचना

४. **बेनामी वा काल्पनिक नाममा कारोबार गर्न नहुने** : (१) कुनै पनि सूचक संस्थाले आफ्नो व्यवसायको सिलसिलामा बेनामी वा काल्पनिक नाममा कुनै पनि खाता खोल्न वा कारोबार गर्न, गराउन हुँदैन ।
(२) उपदफा (१) विपरीत खाता खोलिएको वा कारोबार भएको रहेछ भने सूचक संस्थाले त्यस्तो खाता वा कारोबार तत्काल बन्द गरी आवश्यक छानबिन गर्नु पर्नेछ ।
(३) उपदफा (२) बमोजिम भएको छानबिनको जानकारी सूचक संस्थाले बोर्ड र वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिनु पर्नेछ ।
५. **ग्राहकको स्पष्ट पहिचान (नो योर कस्टोमर) सहितको विवरण राख्नु पर्ने** : (१) सूचक संस्थाले देहाय बमोजिमको कार्य गर्दा ग्राहकको सही रूपमा पहिचान तथा सोको सम्पुष्टि भरपर्दो स्रोतबाट प्राप्त कागजात, तथ्याङ्क वा जानकारीका आधारमा उपदफा (२) र (४) को अधीनमा रही गर्नु पर्नेछ :
- (क) व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना गर्दा;
 - (ख) खाता खोल्दा;
 - (ग) ग्राहकको पहिचानको लागि पहिले लिएको जानकारीको सत्यता वा पर्याप्ततामा शङ्का लागी थप सम्पुष्टि गर्नु पर्दा;
 - (घ) सम्पत्ति शुद्धीकरण वा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी भएको शङ्का लागी थप सम्पुष्टि गर्नु पर्दा;
 - (ङ) उच्च जोखिमयुक्त ग्राहक वा उच्चपदस्थ व्यक्तिले प्रत्येक कारोबार गर्दा;
 - (च) बोर्डले तोकिएको अन्य कुनै कार्य गर्दा ।
- (२) सूचक संस्थाले आफ्नो कारोबारको सिलसिलामा कुनै व्यक्ति वा संस्थासँग उपदफा (१) बमोजिमको कुनै व्यावसायिक सम्बन्ध कायम गर्दा त्यस्तो ग्राहकको अनुसूची-१ बमोजिम पहिचान खुल्ने कागजात तथा विवरण लिई सो को अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
तर दलाल व्यवसायी, लगानी व्यवस्थापक, योजना व्यवस्थापक, निष्काशन तथा बिक्री प्रबन्धक र आस्वा सदस्य बाहेकका अन्य सूचक संस्थाले यस्तो विवरण लिन अनिवार्य हुने छैन ।
- (३) सूचक संस्थाले यस परिच्छेद बमोजिम ग्राहकको पहिचान गर्दा तथा पहिचानको सम्पुष्टि गर्दा स्वतन्त्र तथा भरपर्दो स्रोत सहितको कागजात, तथ्याङ्क वा जानकारीको प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।
- (४) सूचक संस्थाले आफ्ना ग्राहकको सही रूपमा पहिचान तथा सो को सम्पुष्टि गर्न देहाय बमोजिमका उपाय अपनाउनु पर्नेछ :

- (क) कारोबार वा व्यावसायिक सम्बन्ध तथा सोको उद्देश्य वा लक्षित प्रकृतिको बारेमा उपयुक्त सूचना तथा जानकारी लिने;
- (ख) ग्राहक प्राकृतिक व्यक्ति भएमा उपदफा (२) बमोजिमका कागजात तथा विवरण समेतका आधारमा निजको सम्पूर्ण व्यक्तिगत विवरण प्राप्त गर्ने;
- (ग) ग्राहक कानूनी व्यक्ति वा कानूनी प्रबन्ध भएमा उपदफा (२) बमोजिमका कागजात समेतका आधारमा सो को स्वामित्व तथा नियन्त्रण पद्धतिको बारेमा सूचना तथा जानकारी लिने तथा सम्पुष्टि गर्ने;
- (घ) अन्य व्यक्तिको तर्फबाट व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना वा कारोबार गर्ने भए जसका तर्फबाट त्यस्तो सम्बन्ध वा कारोबार गर्न खोजिएको हो निज तथा निजको तर्फबाट काम गर्ने व्यक्तिको पहिचान तथा सम्पुष्टि गर्ने र अख्तियारनामा सहितको कागजात लिने;
- (ङ) यस परिच्छेद बमोजिमको दायित्व पूरा गर्न ग्राहक, कारोबार वा व्यवसायको प्रकार तथा प्रकृतिका सम्बन्धमा आवश्यक अन्य सूचना तथा जानकारी लिने;
- (च) बोर्डले तोकिएको अन्य उपाय अपनाउने ।

(५) यस दफा बमोजिम कुनै ग्राहकको पहिचानका सम्बन्धमा पेश गरिएका विवरण तथा कागजातहरू रुजु गर्ने जिम्मेवारी सहित कुनै कर्मचारीलाई तोकिएको त्यस्ता विवरण तथा कागजातहरूको आधिकारिकता निजबाट रुजु गराई राख्नु पर्नेछ ।

(६) ग्राहकको पहिचान तथा जाँच गर्दा जोखिममा आधारित भएर गर्नु पर्नेछ ।

(७) सूचक संस्थाले ग्राहकको पहिचान तथा जाँच गर्दा त्यस्तो ग्राहक वा कारोबार उपर प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा स्वामित्व वा नियन्त्रण राख्ने, निर्देशन दिने, प्रभाव पार्न सक्ने अन्तिम धनी वा हितग्राहीको रूपमा रहेको प्राकृतिक व्यक्ति समेतको पहिचान र जाँच गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(८) सूचक संस्थाले आफ्ना ग्राहकको पहिचान गर्नको लागि देहायका विषयहरू समावेश गरी ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (कस्टुमर ड्यु डेलिजेन्स) को स्थापना गर्नु पर्नेछ :

- (क) ग्राहक र ग्राहकको हितग्राहीको पहिचान र आवश्यक सूचना सङ्कलन सम्बन्धी;
- (ख) ग्राहकसँगको व्यापारिक सम्बन्ध स्थापित भएकोमा त्यस्तो व्यवसायको प्रकृति र उद्देश्य सम्बन्धी;
- (ग) संस्थागत ग्राहकको हकमा त्यस्तो संस्थासँग सम्बन्धित व्यक्तिका साथै त्यसको तर्फबाट काम कारवाही गर्ने व्यक्ति बारेको जानकारी तथा सूचना सम्बन्धी;

- (घ) प्राप्त सूचनाको आधारमा ग्राहकको जोखिम विवरण तयार गर्ने सम्बन्धी;
- (ङ) नयाँ ग्राहकहरू स्वीकार गर्ने नीति र कार्यविधि सम्बन्धी,
- (च) ग्राहक र ग्राहकको हितग्राहीको सूचना तथा विवरण नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्ने सम्बन्धी;
- (छ) ग्राहकले खाता खोल्नुको उद्देश्य सम्बन्धी;
- (ज) ग्राहकको कारोबारको तह र प्रकृति सम्बन्धी;
- (झ) कारोबारको लाभग्राही सम्बन्धी;
- (ञ) कारोबारको स्रोत सम्बन्धी;
- (ट) ग्राहकसँग स्थापना भएको कारोबारको समय समयमा अनुगमन गर्ने सम्बन्धी;

(ठ) ग्राहक पहिचान सम्बन्धी विवरण पर्याप्त भए नभएको विषय सम्बन्धी ।

(९) यस दफा बमोजिम लागू गरिएको ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धतिलाई पालन गर्नु प्रत्येक ग्राहकको कर्तव्य हुनेछ ।

(१०) यस दफा बमोजिम लागू गरिएको ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धतिको जानकारी सूचक संस्थाले बोर्ड र वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिनु पर्नेछ ।

(११) यस परिच्छेद बमोजिम आफ्नो ग्राहकको सही पहिचान तथा पहिचानको सम्पुष्टि गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी सम्बन्धित सूचक संस्थाको हुनेछ ।

६. **उच्चपदस्थ व्यक्तिको पहिचान सम्बन्धी विशेष व्यवस्था :** (१) सूचक संस्थाले आफ्नो ग्राहक वा वास्तविक धनी वा ग्राहक बन्न खोज्ने व्यक्ति उच्चपदस्थ व्यक्ति भएको वा नभएको यकिन गर्न जोखिम व्यवस्थापन प्रणालीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) सूचक संस्थाले ग्राहक वा वास्तविक धनीको रूपमा रहेको उच्चपदस्थ व्यक्ति वा व्यावसायिक कारणले उच्च जोखिमयुक्त सँग व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना वा कारोबार गर्दा प्रचलित कानूनमा उल्लिखित उपायहरूको अतिरिक्त देहायका उपायहरू समेत अपनाउनु पर्नेछ :

- (क) व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना गर्नु अघि सूचक संस्थाको व्यवस्थापन हेर्ने उच्च अधिकारीको स्वीकृति लिने;
- (ख) विद्यमान ग्राहक उच्चपदस्थ व्यक्ति भएको थाहा हुन आएमा तत्काल खण्ड (क) बमोजिमको स्वीकृति लिने;
- (ग) ग्राहक वा वास्तविक धनीको सम्पत्ति तथा कोषको स्रोत पहिचान गर्न पर्याप्त उपाय अवलम्बन गर्ने;
- (घ) ग्राहक तथा निजसँगको व्यावसायिक सम्बन्ध वा कारोबारको सम्बन्धमा निरन्तर रूपमा अनुगमन गर्ने;
- (ङ) दफा १० बमोजिम बृहत् ग्राहक पहिचान सम्बन्धी उपाय अवलम्बन गर्ने ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको व्यवस्था उच्चपदस्थ व्यक्तिको परिवारको सदस्य तथा सम्बद्ध व्यक्तिको हकमा समेत लागू हुनेछ ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि “उच्चपदस्थ व्यक्ति” भन्नाले राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, प्रधानमन्त्री, नेपाल सरकारका मन्त्री, सङ्घीय संसदका सदस्य, सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश, मुख्य मन्त्री, प्रदेश सरकारका मन्त्री, प्रदेश सभाका सदस्य, संवैधानिक निकायका पदाधिकारी, नेपाल सरकारका विशिष्ट श्रेणी वा सो सरहको वा सोभन्दा माथिका पदाधिकारी, उच्च अदालतको न्यायाधीश, राष्ट्रियस्तरको राजनीतिक दलको केन्द्रीय पदाधिकारी, नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएका संस्थाको उच्च पदाधिकारी वा त्यस्तो जिम्मेवारी भएको वा पाएको व्यक्ति लगायतका उच्च पदस्थ व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्ता व्यक्तिका परिवारका सदस्य तथा नजिकका सहयोगीलाई समेत जनाउँछ ।

७. **वास्तविक धनीको पहिचान गर्नु पर्ने :** (१) सूचक संस्थाले व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना गर्दा वा कारोबार गर्दा वास्तविक धनीको पहिचान तथा सम्पुष्टि गर्नको लागि आवश्यक मनासिव उपायहरू अपनाउनु पर्नेछ ।

(२) सूचक संस्थाले कुनै व्यक्तिले अन्य कुनै व्यक्तिको तर्फबाट व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना वा कारोबार सम्बन्धी काम कारवाही गरे वा नगरेको सम्बन्धमा यकिन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम यकिन गर्दा कुनै व्यक्तिले अर्को व्यक्तिको तर्फबाट व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना वा कारोबार गरेको देखिएमा सूचक संस्थाले त्यस्तो व्यक्तिको पहिचान तथा सोको सम्पुष्टि सम्बन्धमा दफा ५ को उपदफा (४) को खण्ड (घ) बमोजिम उपाय अपनाउनु पर्नेछ ।

८. **जोखिमको पहिचान, मूल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने :** (१) सूचक संस्थाले आफ्नो देश, भौगोलिक क्षेत्र, व्यवसाय वा पेशा, कार्यक्षेत्र, ग्राहक, सेवा वा उत्पादन, कारोबार तथा वितरण माध्यम समेतका आधारमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी जोखिमको पहिचान तथा मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जोखिमको पहिचान तथा मूल्याङ्कन गर्दा सूचक संस्थाले राष्ट्रिय जोखिम मूल्याङ्कनबाट पहिचान गरेको जोखिम मूल्याङ्कन समेतलाई आधार बनाउनु पर्नेछ ।

(३) सूचक संस्थाले यस दफा बमोजिम गरेको जोखिमको मूल्याङ्कन सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण, सूचना तथा प्राप्त निष्कर्ष सम्बन्धी अभिलेख लिखित रूपमा राख्नु पर्नेछ ।

(४) सूचक संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम गर्ने जोखिमको मूल्याङ्कन आवधिक रूपमा गरी त्यसलाई आवश्यकता अनुसार अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

(५) सूचक संस्थाले उपदफा (३) बमोजिमको अभिलेख बोर्ड र वित्तीय जानकारी इकाईलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र त्यस्तो अभिलेख अन्य सम्बद्ध निकायले माग गरेमा त्यस्तो निकायलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(६) सूचक संस्थाले यस दफा बमोजिम पहिचान भएको जोखिमको स्तर अनुरूप ग्राहक पहिचान, व्यवस्थापन तथा जोखिमको न्यूनीकरण गर्नको लागि आवश्यक पर्ने नीतिगत,

कार्यविधिगत तथा नियन्त्रणात्मक व्यवस्था मिलाई त्यस्तो व्यवस्थालाई समय समयमा अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

(७) सूचक संस्थाले उपदफा (६) बमोजिमको नीतिगत, कार्यविधिगत तथा जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

९. **जोखिमको वर्गीकरण** : (१) सूचक संस्थाले दफा ८ बमोजिम आफ्ना ग्राहक तथा कारोबारको प्रकृति, मात्रा र क्षेत्र समेतको आधारमा त्यस्तो ग्राहक तथा कारोबारमा अन्तरनिहित जोखिमलाई पहिचान गरी देहाय बमोजिम वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ :

- (क) उच्च जोखिमयुक्त;
- (ख) जोखिमयुक्त;
- (ग) सामान्य जोखिम ।

(२) सूचक संस्थाले देहायका ग्राहक तथा कारोबारलाई उच्च जोखिमयुक्त श्रेणीमा राख्नु पर्नेछ :

- (क) आतङ्क, आतङ्ककारी गतिविधि, आतङ्कवादी सङ्गठन, सङ्गठित अपराध, लागू औषध लगायत अन्य कुनै पनि किसिमका आपराधिक कार्यलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनेसँग सम्बन्धित व्यक्ति वा उनीहरूसँग सम्बन्धित कारोबार;
- (ख) राजनीतिक, व्यावसायिक, सामाजिक, वित्तीय, प्रशासनिक आदि क्षेत्रका उच्च तहमा रहेका स्वदेशी वा विदेशी नागरिक तथा थाहा भएसम्म उनीहरूको परिवार, नजिकका नातेदार वा निजहरूसँग आवद्ध फर्म, कम्पनी वा सङ्घ संस्थासँग सम्बन्धित कारोबार;
- (ग) आफ्नो नियामक वा निरीक्षण गर्ने निकाय नभएका फर्म, कम्पनी, संस्था वा निकाय र त्यस्तो फर्म, कम्पनी, संस्था वा निकायसँग गरिने कारोबार;
- (घ) आमने सामने नभई हुन सक्ने कारोबार;
- (ङ) गैर आवासीय ग्राहकको कारोबार;
- (च) सम्पत्ति शुद्धीकरण र आतङ्कवादी क्रियाकलाप विरुद्ध आवश्यक मापदण्ड नअपनाएका वा त्यस्तो मापदण्ड अपर्याप्त रहेका देशका ग्राहकसँगको कारोबार (नन को-अपरेटिभ कन्ट्रीज् एण्ड टेरिटोरिज्-एनसिसिटी);
- (छ) संयुक्त राष्ट्र सङ्घ वा अन्य अन्तरसरकारी अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाले आर्थिक नाकाबन्दी लगाएको वा खबरदारी गरेका राष्ट्रका नागरिक वा अन्य व्यक्ति तथा संस्थासँगको कारोबार;

- (ज) सम्पत्ति शुद्धीकरण र अन्य वित्तीय अपराधमा संलग्न भएको भनी आम सञ्चार माध्यममा चर्चा पाएका ग्राहकहरू;
- (झ) सूचक संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्र हुने गरेका काम कारवाही आदिका आधारमा बढी शङ्का गर्नु पर्ने कारोबार, ग्राहक वा संस्था;
- (ञ) कुनै स्थायी संरचना नभएका नाम मात्रका कम्पनीहरू;
- (ट) कर, भन्सार, दस्तुर वा अन्य राजश्व आदि छली, हिनामिना गर्ने गराउने भनी बुझिएका/सुनिएका र सोसँग कुनै पनि प्रकारले सम्बन्धित व्यक्ति/सँगको कारोबार;
- (ठ) गैर वित्तीय संस्थाहरू जस्तै क्यासिनो, घरजग्गा, बहुमुल्य पत्थर धातु, ट्राभल्स एजेन्सी वा नियमन नगरिने पेशामा संलग्न व्यवसाय वा व्यवसायिक कारोबार;
- (ड) शङ्कास्पद कारोबार पहिचान गर्न सकिने आधार मध्येका कारोबार;
- (ढ) सूचक संस्था आफैले उपयुक्त ठानेका अन्य कारोबार ।
- (ण) धेरै नेटवर्थ भएको, रकम वा सम्पत्तिको श्रोत स्पष्ट नभएको वा निजी बैकिङ्ग व्यवसायमा संलग्न भएको ग्राहक;
- (त) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधमा संलग्न हुन सक्ने शङ्कास्पद व्यवसायमा संलग्न भएको ग्राहक;
- (थ) व्यक्तिगत सम्पत्ति धारण गर्ने साधनको रूपमा रहेको कानूनी व्यक्ति;
- (द) स्पष्ट आर्थिक तथा कानूनी उद्देश्य विना नै जटिल प्रकृतिको स्वामित्व संरचना भएका कानूनी व्यक्ति;
- (ध) नोमिनी शेयरहोल्डर वा धारक शेयर भएको कम्पनी;
- (न) अत्यधिक भ्रष्टाचार रहेको भनी चिनिएको मुलुक वा अन्य आधारमा उच्च जोखिममा रहेको क्षेत्रका ग्राहक; र
- (प) नगदको बढी प्रयोग हुने व्यवसायिक क्षेत्रको कारोबारमा संलग्न भएका ग्राहक ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (घ) मा उल्लिखित आमने सामने नभई हुने कारोबार तथा ग्राहकले अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका कारोबार सम्झनु पर्छ :

- (क) इन्टरनेटबाट स्थापित सम्बन्ध वा हुलाक मार्फत स्थापित सम्बन्ध वा यस्तै अन्य प्रकारले स्थापित सम्बन्ध;
- (ख) इन्टरनेटबाट प्रदान गरिने सेवा तथा कारोबार;
- (ग) टेलिफोन, फ्याक्स वा अन्य यस्तै प्रकारका माध्यमबाट निर्देशन वा निवेदन दिई भएका कारोबार;

(घ) पहिले नै भुक्तानी गरेका, नविकरण गर्न मिल्ने वा कुनै खातासँग जोडिएका कार्ड मार्फत गरिने रकम निष्कासन वा भुक्तानी सम्बन्धी कारोबार ।

(४) सूचक संस्थाले देहाय बमोजिमका ग्राहक र कारोबारलाई जोखिमयुक्त श्रेणीमा राख्नु पर्नेछ :

- (क) प्रविधिको दुरुपयोगबाट हुन सक्ने कारोबार;
- (ख) नियामक निकाय नभएका फर्म, कम्पनी, संस्था वा व्यवसायीका कारोबार;
- (ग) आफ्नो वित्तीय अवस्था सम्बन्धी विवरण नियमित प्रकाशन नगर्ने वा गर्नु नपर्ने फर्म, कम्पनी, संस्था वा व्यवसायीसँगको कारोबार;
- (घ) गैर नाफामूलक स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनी तथा सोसँग सम्बन्धित कारोबार;
- (ङ) सूचक संस्था आफैले उपयुक्त ठानेका अन्य कारोबार ।

(५) सूचक संस्थाले देहाय बमोजिमका ग्राहक र कारोबारलाई सामान्य जोखिमको श्रेणीमा राख्नु पर्नेछ :

- (क) विवरण सार्वजनिक हुने;
- (ख) नियमन, निरीक्षण, सुपरीवेक्षण गरिने;
- (ग) अत्याधिक जोखिम वा जोखिमयुक्त सूचीमा पर्ने वा शङ्कास्पद कारोबार अन्तर्गत पर्ने बाहेकका अवस्थामा वित्तीय जानकारी इकाईले सीमा कारोबारको सूचना दिन नपर्ने गरी तोकेका अन्य ग्राहक, संस्था वा सोसँग सम्बन्धित कारोबार ।

(६) सूचक संस्थाले यस दफा बमोजिम वर्गिकृत ग्राहक तथा कारोबारको समय समयमा समीक्षा गर्नु पर्नेछ र निहित जोखिम अनुसार सूचीमा हेरफेर गर्न सकिनेछ ।

तर उच्च जोखिमयुक्त भएका कारोबारको भने प्रत्येक तीन तीन महिनामा समीक्षा गर्नु पर्नेछ ।

१०. **बृहत् ग्राहक पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था** : (१) सूचक संस्थाले देहायका ग्राहकसँग व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना गर्दा वा कारोबार गर्दा बृहत् ग्राहक पहिचान सम्बन्धी उपयुक्त उपायहरू अपनाउनु पर्नेछ :

- (क) दफा ८ बमोजिम गरिएको जोखिम मूल्याङ्कनबाट उच्च जोखिमयुक्त देखिएको ग्राहक;
- (ख) आर्थिक वा कानूनी उद्देश्य स्पष्ट नदेखिने जटिल, ठूलो वा अस्वभाविक प्रवृत्तिको कारोबार गर्ने ग्राहक;
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड पालना नगर्ने वा आंशिक रूपमा

मात्र पालना गर्ने भनी अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा पहिचान भएको मुलुकको ग्राहक;

- (घ) उच्चपदस्थ व्यक्ति र त्यस्तो व्यक्तिको परिवारको सदस्य तथा निजसँग सम्बद्ध व्यक्ति वा ग्राहक;
- (ङ) दफा १८ को उपदफा (१) बमोजिमको कारोबार गर्ने ग्राहक;
- (च) उच्च जोखिमयुक्त नयाँ उपकरण (प्रोडक्ट) वा सेवा प्रयोग गर्ने ग्राहक;
- (छ) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कसूर वा अन्य कुनै कसूरमा शङ्का लागेको ग्राहक; वा
- (ज) बोर्डले तोकिदिएको अन्य ग्राहक ।

(२) उच्च जोखिममा रहेका ग्राहक पहिचान प्रक्रियाको हरेक चरणमा बृहत ग्राहक पहिचान सम्बन्धी उपाय अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(३) सूचक संस्थाले उपदफा (१) बमोजिमका ग्राहकको बृहत् ग्राहक पहिचान गर्दा बोर्डले निर्धारण गरेका थप उपायहरू समेत अपनाउनु पर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम बृहत् ग्राहक पहिचान सम्बन्धि उपाय अवलम्बन गर्दा सूचक संस्थाले लिङ्ग, वर्ण, रङ्ग, वैवाहिक सम्बन्ध, धर्म वा राष्ट्रियता लगायतको आधारमा गैर कानूनी भेदभाव हुन नदिने तर्फ आवश्यक सर्तकता अपनाउनु पर्नेछ ।

११. **सरलीकृत ग्राहक पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था** : (१) सूचक संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी जोखिम कम देखिएको ग्राहक वा कारोबारका सम्बन्धमा सरलीकृत ग्राहक पहिचान तथा सम्पुष्टि सम्बन्धी व्यवस्था अपनाउन सक्नेछ ।

(२) उच्च जोखिमयुक्त ग्राहक तथा कारोबार वा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानीको आशङ्का देखिएको कारोबारको हकमा उपदफा (१) बमोजिमको सरलीकृत ग्राहक पहिचान तथा सम्पुष्टि सम्बन्धी व्यवस्था अपनाउन पाइने छैन ।

१२. **विद्यमान ग्राहकको पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था** : (१) सूचक संस्थाले यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत खाता सञ्चालन गरिरहेका वा व्यावसायिक सम्बन्ध कायम रहेका विद्यमान ग्राहक तथा वास्तविक धनीको सम्बन्धमा भएको ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टि र सोको पर्याप्तताको पुनरावलोकन गरी त्यस्ता ग्राहक तथा वास्तविक धनीको यस परिच्छेद बमोजिम पहिचान तथा सम्पुष्टि गर्नु पर्नेछ ।

(२) सूचक संस्थाले यो निर्देशिका प्रारम्भ भएको मितिले छ महिनाभित्र उपदफा (१) बमोजिमको ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टि गरी सो को अद्यावधिक विवरण राख्नु पर्नेछ ।

१३. **जोखिम व्यवस्थापन** : (१) सूचक संस्थाले अत्याधिक जोखिम भएका ग्राहक वा कारोबारको सम्बन्धमा आन्तरिक व्यवस्थापन गर्न, सम्बन्धित निकायमा तत्काल सूचना दिन, अभिलेख राख्न उपयुक्त जोखिम व्यवस्थापन गर्ने संयन्त्र निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

(२) सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून तथा यस निर्देशिकाको अधीनमा रही सूचक संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण तथा आतङ्ककारी गतिविधिमा हुने वित्तीय लगानी

रोक्न, जोखिम नियन्त्रण, आन्तरिक नियन्त्रण, ग्राहकको उपयुक्त पहिचान, जानकारी व्यवस्थापन, अभिलेख, शङ्कास्पद कारोबार पहिचान तथा दिनु पर्ने सूचना विवरण एवं ऐन, नियम, निर्देशनको पालना सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गरी सोको प्रतिलिपी सहितको जानकारी वित्तीय जानकारी इकाई र बोर्डलाई दिनु पर्नेछ । यस्तो निर्देशिकामा ग्राहकको पहिचान सम्बन्धी कार्यविधि, ग्राहक स्वीकार प्रक्रिया, परिचय प्रक्रिया, कारोबार अनुगमन प्रक्रिया र जोखिम व्यवस्थापन प्रक्रिया जस्ता विषय समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

१४. **ग्राहकको पहिचान गर्नु पर्ने समय** : (१) सूचक संस्थाले खाता खोल्नु वा व्यावसायिक सम्बन्ध कायम गर्नु अगावै, व्यावसायिक सम्बन्ध कायम रहेको अवस्थामा तथा आकस्मिक कारोबार (अकेजनल ट्रान्जेक्सन) गर्दा ग्राहक तथा वास्तविक धनीको पहिचान तथा सोको सम्पुष्टि गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्था विद्यमान भएमा सूचक संस्थाले ग्राहकको पहिचानको सम्पुष्टि व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना वा कारोबार गरेपछि पनि गर्न सक्नेछ :

- (क) व्यावहारिक रूपमा कुनै पनि बखत पहिचानको सम्पुष्टि हुन सक्ने कुरामा सूचक संस्था विश्वस्त भएमा;
- (ख) व्यावहारिक कारणले तत्काल ग्राहक पहिचानको सम्पुष्टि गर्न सम्भव नभएको तथा पहिचानको सम्पुष्टि गर्दा व्यवसायको नियमित सञ्चालनमा अवरोध सिर्जना हुन सक्ने र त्यस्तो अवरोध गर्नु आवश्यक नदेखिएमा;
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी जोखिमलाई प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थित गर्न सकिने अवस्था विद्यमान भएमा ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सूचक संस्थाले देहायका ग्राहक तथा कारोबारका सम्बन्धमा उपदफा (१) बमोजिम ग्राहक तथा वास्तविक धनीको पहिचानको सम्पुष्टि गर्नु पर्नेछ :

- (क) ग्राहक जोखिमयुक्त वा उच्चपदस्थ व्यक्ति वा त्यस्तो व्यक्तिको परिवारको सदस्य तथा सम्बद्ध व्यक्ति भएको देखिएमा;
- (ख) ग्राहकको काम कारबाही शङ्कास्पद देखिएमा ।

१५. **निरन्तर अनुगमन गर्ने** : सूचक संस्थाले देहायको कार्य गरी ग्राहक, वास्तविक धनी वा कारोबारका सम्बन्धमा निरन्तर अनुगमन (अनगोइड ड्यू डिलिजेन्स) गर्नु पर्नेछ :

- (क) ग्राहकका सम्बन्धमा आफूसँग प्राप्त जानकारी, निजको व्यवसाय वा जोखिम सम्बन्धी विवरण अनुरूप कारोबार भए वा नभएको सुनिश्चित गर्न निजसँग व्यावसायिक सम्बन्ध कायम रहेसम्म सुक्ष्म परीक्षण गर्ने;
- (ख) खण्ड (क) बमोजिम सुक्ष्म परीक्षण गर्न आवश्यक भए निजसँग सम्पत्तिको स्रोत समेत माग गर्ने वा परीक्षण गर्ने;

- (ग) उच्चपदस्थ व्यक्ति वा उच्च जोखिमयुक्त लगायतका ग्राहक तथा निजसँगको व्यावसायिक सम्बन्ध, कारोबार तथा वास्तविक धनीसँग सम्बन्धित कागजात तथा विवरण अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गर्न मौजुदा कागजात तथा विवरणको पुनरावलोकन गरी अद्यावधिक गर्ने;
- (ङ) नियमनकारी निकायले तोकिए बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने;
- (च) सूचक संस्था आफैले उपयुक्त ठानेका अन्य कार्य गर्ने ।

१६. तेस्रो पक्षबाट ग्राहक पहिचान तथा सम्पुष्टि गराउन सकिने : (१) देहायको अवस्थामा सूचक संस्थाले ग्राहक पहिचान तथा सम्पुष्टि सम्बन्धी केही कार्य तेस्रो पक्षबाट गराउन सक्नेछ :

- (क) ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टि यस परिच्छेद बमोजिम हुने कुरामा सूचक संस्था विश्वस्त भएमा;
- (ख) यस परिच्छेद बमोजिम आवश्यक ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टि गर्न प्रयोग गरिएका सम्पूर्ण कागजात तथा विवरण सम्बन्धी जानकारी सूचक संस्थालाई तत्काल प्राप्त हुने भएमा;
- (ग) ग्राहक पहिचान तथा सम्पुष्टि गर्न प्रयोग गरिएका सम्पूर्ण कागजात, विवरण तथा जानकारी सूचक संस्थाले मागेका बखत विना कुनै विलम्ब प्राप्त हुने सुनिश्चित भएमा ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको तेस्रो पक्षको रूपमा रहेको संस्थाबाट भएको ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टिलाई सूचक संस्थाले स्वीकार गर्न पाउने छैन :

- (क) त्यस्तो संस्था सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृयाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड पालना नगर्ने वा आंशिक रूपमा मात्र पालना गर्ने भनी पहिचान भएको मुलुकको भएमा;
- (ख) त्यस्तो संस्थामा ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टि सम्बन्धी यस परिच्छेद बमोजिमको व्यवस्था विद्यमान नभएमा;
- (ग) त्यस्तो संस्था सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृयाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी नियमन, निरीक्षण, सुपरीवेक्षणको दायरा अन्तर्गतको नभएमा ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम तेस्रो पक्षबाट ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टि गरिएको भए तापनि यस परिच्छेद बमोजिम ग्राहक पहिचान तथा सम्पुष्टि सम्बन्धी अन्तिम दायित्व सूचक संस्थाको हुनेछ ।

१७. नयाँ प्रविधि वा आफै उपस्थित नहुने ग्राहक वा कारोबार सम्बन्धी व्यवस्था : (१) सूचक संस्थाले प्रचलनमा आइसकेका वा नयाँ उपकरण तथा व्यापारिक अभ्यास, आफै उपस्थित नहुने ग्राहक वा कारोबार, वितरण प्रणाली वा नवीन वा विकासको क्रममा रहेको प्रविधिबाट सिर्जना हुन सक्ने

सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी जोखिमको पहिचान तथा सो को मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जोखिमको पहिचान तथा मूल्याङ्कन त्यस्तो उपकरण, व्यापारिक अभ्यास, वितरण प्रणाली वा प्रविधि प्रयोगमा ल्याउनु अगावै गर्नु पर्नेछ ।

(३) सूचक संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम पहिचान तथा मूल्याङ्कन गरिएको जोखिमको व्यवस्थापन गर्न पर्याप्त उपाय अपनाउनु पर्नेछ ।

(४) आफैं उपस्थित नहुने ग्राहकसँग व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना गर्दा वा कारोबार गर्दा हुन सक्ने सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी विशेष जोखिमलाई सम्बोधन गर्न सूचक संस्थाले ग्राहकको पहिचान तथा सम्पुष्टि सम्बन्धी नीति तथा कार्यविधि बनाई लागू गर्नु पर्नेछ ।

१८. खास कारोबारमा विशेष ध्यान दिनु पर्ने : (१) सूचक संस्थाले देहायका कारोबारका सम्बन्धमा विशेष ध्यान दिनु पर्नेछ :

(क) आर्थिक वा कानूनी उद्देश्य स्पष्ट नदेखिने जटिल, ठूलो वा अस्वभाविक प्रवृत्तिको सबै कारोबार;

(ख) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डको पालना नगर्ने वा आंशिक रूपमा मात्र पालना गर्ने भनी पहिचान भएको मुलुकको व्यक्ति, संस्था वा कानूनी प्रबन्धसँगको व्यावसायिक सम्बन्ध वा कारोबार;

(ग) बोर्डले तोकिदिएको अन्य कारोबार ।

(२) सूचक संस्थाले उपदफा (१) मा उल्लिखित कारोबारको पृष्ठभूमि तथा उद्देश्यको सम्बन्धमा सकेसम्म बढी परीक्षण गर्ने र सोबाट प्राप्त निष्कर्षको लिखित रूपमा अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

(३) सूचक संस्थाले उपदफा (२) बमोजिमको अभिलेख कम्तीमा पाँच वर्षसम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ र वित्तीय जानकारी इकाई, बोर्डले माग गरेका बखत तत्काल उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

१९. ग्राहकले विवरण दिनु पर्ने : (१) सूचक संस्थाले ग्राहक पहिचानको लागि माग गरेका आवश्यक विवरण उपलब्ध गराउने दायित्व सम्बन्धित ग्राहकको हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विवरण नदिने वा दिन नसक्ने ग्राहकसँग सूचक संस्थाले आफ्नो कारोबार वा व्यावसायिक सम्बन्ध ईन्कार गर्न वा कायम भएको सम्बन्ध तत्काल अन्त्य गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम व्यावसायिक सम्बन्ध ईन्कार वा अन्त्य गरिएको ग्राहकको कारोबार शङ्कास्पद लागेमा सूचक संस्थाले अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा शङ्कास्पद गतिविधि सम्बन्धी प्रतिवेदन वित्तीय जानकारी इकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२०. **कारोबार गर्न नहुने** : (१) सूचक संस्थाले देहायको ग्राहकसँग व्यावसायिक सम्बन्ध कायम गर्न वा कारोबार गर्न, गराउन हुँदैन :

- (क) यस निर्देशिका बमोजिम ग्राहक पहिचान तथा सम्पुष्टिका लागि आवश्यक कागजात विवरण तथा जानकारी उपलब्ध नगराएमा;
- (ख) यस निर्देशिका बमोजिम उपलब्ध गराइएको कागजात, विवरण तथा जानकारी ग्राहकसँग अमिल्दो वा अस्वभाविक देखिएमा;
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी विरुद्धका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, सम्झौता र मापदण्ड पालना नगरेको भनी कालो सूचीमा रहेको वा आंशिक रूपमा मात्र पालना गरेको भनी अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा सूचीकृत देशको ग्राहक रहे भएको पाइएमा ।

(२) हाल कारोबार गरिरहेका ग्राहकका सम्बन्धमा उपदफा (१) मा उल्लिखित अवस्था देखिएमा सूचक संस्थाले त्यस्तो ग्राहकसँगको व्यावसायिक सम्बन्ध अन्त्य गरी सो को जानकारी बोर्ड तथा वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिनु पर्नेछ ।

२१. **कार्यान्वयन अधिकृत** : प्रत्येक सूचक संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून, वित्तीय जानकारी इकाईको निर्देशन तथा यस सम्बन्धी अन्य प्रचलित कानून, कार्यविधि तथा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड र सिद्धान्तहरूलाई कार्यान्वयनमा सहजीकरण र व्यावसायिक काम कारबाही तथा कारोबार गर्दा उच्च नैतिकता कामय राख्न एक कार्यान्वयन अधिकृत (कम्प्लायन्स अफिसर) तोक्नु पर्नेछ ।

२२. **कार्यान्वयन अधिकृतको दायित्व** : कार्यान्वयन अधिकृतको दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (क) शङ्कास्पद कारोबारका विषयमा कर्मचारीहरूबाट जानकारी तथा सूचना प्राप्त गर्ने र त्यस्ता जानकारी तथा सूचनालाई विश्लेषण गर्ने;
- (ख) शङ्कास्पद कारोबारका सम्बन्धी जानकारी तथा सूचना वित्तीय जानकारी इकाईलाई उपलब्ध गराउने;
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी विरुद्धका सचेतना तथा तालीम कार्यक्रम सञ्चालन गर्न समन्वयन गर्ने;
- (घ) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलाप विरुद्धका कार्यक्रम शङ्कास्पद कारोबारका विषयमा सम्पर्क विन्दुको रूपमा काम गर्ने;
- (ङ) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउण्डरिङ्ग) निवारण ऐन, सो अन्तर्गत जारी भएका नियम, निर्देशन, आदेश, परिपत्र तथा सम्बद्ध अन्य कानून बमोजिम सूचक संस्थाले गर्ने भनी तोकिएको कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- (च) आफ्नो कार्य सम्पादनको सिलसिलामा आवश्यक कुनै अभिलेख, हिसाब किताब र लेखा सम्बन्धी कागजातहरू उपर पहुँच प्राप्त गर्ने,
- (छ) सूचक संस्थाको सम्बन्धित कर्मचारीसँग कुनै सूचना, जानकारी, विवरण वा कागजात माग गर्ने र प्राप्त गर्ने;

- (ज) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी प्रचलित कानून, निर्देशनको कार्यान्वयन गर्न आवश्यक अन्य कार्य गर्ने;
- (झ) सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून, नियम, निर्देशन, आदेश, परिपत्र बमोजिम ग्राहकको पहिचान यकिन गर्ने, गराउने र ग्राहक तथा कारोबारको अभिलेख दुरुस्त राख्ने, राख्न लगाउने ।

२३. **सूचक संस्थाको दायित्व :** (१) सूचक संस्थाले वित्तीय जानकारी इकाईलाई प्रदान गर्ने विवरणका सम्बन्धमा कार्यान्वयन अधिकृतलाई सबै किसिमका सूचना प्राप्त गर्ने र प्रदान गर्न सक्ने अधिकारको सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ ।

(२) सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून वा सो अन्तर्गत जारी भएका निर्देशन, आदेश, परिपत्र तथा सम्बद्ध अन्य कानून बमोजिम विवरण तथा सूचना प्रदान गर्ने कार्य सुरक्षित स्थानमा गोपनीयता कायम रहने गरी गर्ने व्यवस्था मिलाउने जिम्मेवारी सम्बन्धित संस्थाको हुनेछ ।

(३) सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून र सो अन्तर्गत बनेका नियम, निर्देशन, आदेश वा नीतिको कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा प्रत्येक तीन महिनामा चौमासिक र आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र वार्षिक प्रतिवेदन वित्तीय जानकारी इकाईमा पेश गर्ने जिम्मेवारी सूचक संस्थाको प्रमुखको हुनेछ ।

(४) सूचक संस्थाले आफूसँग रहेका कागजात, सूचना तथा जानकारी बोर्ड, वित्तीय जानकारी इकाई तथा प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारी वा निकायले माग गरेका बखत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

२४. **अभिलेख राख्नु पर्ने :** (१) सूचक संस्थाले देहायका कागजात तथा विवरणको अभिलेख व्यावसायिक सम्बन्ध समाप्त भएको मितिले वा आकस्मिक कारोबार भएकोमा आकस्मिक कारोबार भएको मितिले कम्तीमा पाँच वर्षसम्म व्यवस्थित तथा सुरक्षित रूपमा राख्नु पर्नेछ :

- (क) कारोबार गर्ने ग्राहकको पहिचान तथा ठेगाना तथा सो कारोबारको लेखा तथा व्यावसायिक पत्राचार सम्बन्धी सबै कागजात तथा अभिलेख;
- (ख) कारोबारको लाभग्राहीको पहिचान ठेगाना तथा अन्य सम्बद्धका कागजात तथा विवरणहरू;
- (ग) ग्राहक, वास्तविक मालिक तथा कारोबारका सम्बन्धमा गरिएको विश्लेषणको निष्कर्ष सम्बन्धी सबै कागजात तथा प्रतिवेदन, सूचक संस्थाको लेखा तथा व्यावसायिक कागजात तथा विवरण;
- (घ) स्वदेशी वा वैदेशिक रूपमा गरिएका कारोबारसँग सम्बन्धित आवश्यक सबै कागजात तथा अभिलेख;

- (ड) यदि कारोबारबाट कुनै खाता प्रभावित भएको भए त्यसको जानकारी तथा विवरण;
- (च) सूचक संस्थाको लेखा तथा व्यवसायिक कागजात, विवरण तथा अभिलेख;
- (छ) कारोबार गर्न गरेको प्रयासको कागजात, विवरण तथा अभिलेख;
- (ज) कारोबारको प्रकार र प्रकृति;
- (झ) कारोबारको मिति, समय र कारोबार रकम;
- (ञ) कारोबार रकमको उत्पत्ति र अन्तिम प्राप्तकर्ता;
- (ट) बोर्डले समय समयमा तोकि दिएका अन्य कागजात तथा अभिलेख ।

(२) सूचक संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम कागजात तथा अभिलेख राख्दा प्रत्येक कारोबार स्पष्ट देखिने र कानूनी कारबाहीको सिलसिलामा प्रमाणको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने गरी राख्नु पर्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम राखिएका कागजात तथा अभिलेख बोर्ड, वित्तीय जानकारी इकाई तथा प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारी वा निकायले माग गरेका बखत उपलब्ध हुन सक्ने गरी राख्नु पर्नेछ ।

(५) सूचक संस्थाले शंकास्पद कारोबार सम्बन्धी प्रतिवेदन पाँच वर्षसम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ ।

२५. शङ्कास्पद कारोबार सम्बन्धी प्रतिवेदन दिनु पर्ने : (१) सूचक संस्थाले ग्राहक, कारोबार वा सम्पत्तिको सम्बन्धमा देहायको अवस्था विद्यमान भएमा तीन दिनभित्र यथासक्य चाँडो वित्तीय जानकारी इकाईलाई शङ्कास्पद कारोबार सम्बन्धी प्रतिवेदन दिनु पर्नेछ :

- (क) कुनै सम्पत्ति सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृयाकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कसूर वा अन्य कसूरसँग सम्बन्धित भएको शङ्का लागेमा वा शङ्का गर्नु पर्ने मनासिब आधार भएमा;
- (ख) कुनै सम्पत्ति आतङ्ककारी कार्य, आतङ्ककारी व्यक्ति वा आतङ्ककारी संगठन वा आतङ्कवादी कृयाकलापमा वित्तीय लगानीसँग सम्बन्धित वा जोडिएको वा त्यस्तो कार्यमा वा त्यस्तो व्यक्ति वा संगठनबाट प्रयोग हुन सक्ने शङ्का लागेमा वा शङ्का गर्नु पर्ने मनासिब आधार भएमा ।

(२) सूचक संस्थाले उपदफा (१) बमोजिमको शंकास्पद कारोबार सम्बन्धी प्रतिवेदन ग्राहकले कुनै कारोबार गर्ने प्रयास मात्र गरेमा समेत दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३

कारोबारको सीमा तथा शङ्कास्पद गतिविधि सम्बन्धी

२६. सीमाभन्दा बढीको कारोबारको विवरण दिनु पर्ने : (१) कुनै पनि ग्राहकले एकै पटक वा पटक पटक गरी एक दिनमा दश लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा बढीको कारोबार गरेमा सोको विवरण

अनुसूची-३ बमोजिमको ढाँचामा त्यस्तो कारोबार भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिनु पर्नेछ ।

(२) सूचक संस्थाले दश लाख वा सो भन्दा माथिको कारोबारको रकम, श्रेस्ता वा हिसाब सञ्चालन सम्बन्धी छुट्टै अभिलेख तयार गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो कारोबारमा प्रयोग हुने रकमको श्रोत समेत सम्बन्धित ग्राहकबाट माग गरी यस सम्बन्धी सबै अभिलेखलाई अध्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

(३) सूचक संस्थाले यस दफा बमोजिम पेश गरेका कागजात तथा विवरणको अभिलेख कम्तीमा पाँच वर्षसम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका ग्राहकले गरेको कारोबारको सूचना तथा विवरण सूचक संस्थाले वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्ने छैन :

- (क) नेपाल सरकार, नेपाल सरकारको कुनै निकाय वा नेपाल सरकारको पूर्ण वा अधिकांश स्वामित्व भएको संस्था सम्बन्धी;
- (ख) विशेष ऐन अन्तर्गत स्थापित संस्था सम्बन्धी;
- (ग) धितोपत्रको खरिद बिक्री गर्न वा वस्तु विनिमय बजार, वस्तु कारोबार राफसाफ तथा फछ्यौट तथा वेयर हाउस सम्बन्धी व्यवसाय वा कारोबार गर्न बोर्डमा दर्ता भएका सङ्गठित संस्था सम्बन्धी;
- (घ) सङ्गठित संस्था, सरकारी वा अर्ध सरकारी कार्यालय, सङ्घ, संस्था, कम्पनी वा निकाय र विशेष कानून बमोजिम स्थापित निकायसँग गरेको कारोबार सम्बन्धी;
- (ङ) बीमा कम्पनीले गरेको कारोबार सम्बन्धी;
- (च) सूचक संस्थाले आफ्नो ग्राहकलाई प्रचलित कानून बमोजिम कर्जा सापटी वा सुबिधा प्रदानका क्रममा गरेको कारोबार सम्बन्धी;
- (छ) संयुक्त राष्ट्र सङ्घ, सो अन्तर्गतका कार्यालय तथा यसका विशिष्टीकृत निकाय र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूले गरेको कारोबार सम्बन्धी;
- (ज) सूचक संस्थाहरू बीच भएको कारोबार सम्बन्धी;
- (झ) सूचक संस्थाले आफ्नो नियम वा विनियम बमोजिम आफ्ना कर्मचारीलाई सेवा सुबिधा प्रदान गर्दा गरेको कारोबार सम्बन्धी ।

२७. शङ्कास्पद गतिविधि सम्बन्धी विवरण पठाउनु पर्ने : (१) कुनै ग्राहक वा निजको कारोबारका सम्बन्धमा दफा २८ वा २९ को अवस्था विद्यमान रहेको देखिएमा सूचक संस्थाले त्यस्तो ग्राहक वा कारोबारलाई शङ्कास्पद कारोबारको श्रेणीमा राखी अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा शङ्कास्पद गतिविधि सम्बन्धी प्रतिवेदन वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिएको शङ्कास्पद गतिविधि सम्बन्धी प्रतिवेदनको अभिलेख सूचक संस्थाले समेत अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम शङ्कास्पद गतिविधि सम्बन्धी प्रतिवेदन दिनका लागि कारोबारको कुनै सीमाहद रहने छैन ।

२८. सूचना दिनु पर्ने शङ्कास्पद कारोबार : (१) सूचक संस्थाले आफ्नो कुनै ग्राहकसँग व्यवसायिक कारोबार गर्दा कुनै सम्पत्ति वा ग्राहक वा ग्राहकसँग सम्बन्धित कारोबार सम्पत्ति शुद्धीकरण, आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी वा देहायको कुनै काम कारबाही भएको शङ्का लागेमा वा शङ्का गर्नु पर्ने मनासिव र पर्याप्त आधार भएमा सोको प्रतिवेदन अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा वित्तीय जानकारी इकाइलाई दिनु पर्नेछ :

- (क) नेपाल वा विदेशमा कुनै कसूर वा अपराधबाट प्राप्त वा प्रचलित कानून बमोजिम नेपाल ल्याउन वा नेपालबाट लैजान नमिल्ने कुनै पनि प्रकारको सम्पत्ति (नगद समेत) धितोपत्र वा वस्तु विनिमय सम्बन्धी अन्तरदेशिय कारोबार मार्फत नेपाल भित्र्याएमा वा भित्र्याउने प्रयास गरेमा वा नेपालबाट बाहिर पठाएमा वा पठाउने प्रयास गरेमा;
- (ख) नेपाल वा विदेशमा कुनै कसूर वा अपराधबाट आर्जित सम्पत्ति प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा प्राप्त गरी धितोपत्र वा वस्तु विनिमय सम्बन्धी कारोबारमा लगानी गरेको वा लगानी गर्ने प्रयास गरेको पाइएमा;
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम सूचना दिनु पर्ने कसूरको बारेमा सूचना नदिएको, दिन नखोजेको वा लुकाउने प्रयास गरे गराएको अवस्था देखिएमा;
- (घ) सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम दिनु पर्ने वा दिएको सूचना वा जानकारी कानून बमोजिम बाहेक असम्बद्ध पक्ष वा अन्य कसैलाई दिएको वा दिन लगाएको देखिएमा;
- (ङ) कुनै वित्तीय कसूर वा अपराध गरे गराएको वा गर्न लागेको वा लगाएको अवस्था देखिएमा;
- (च) कसूर वा अपराधसँग सम्बन्धित कुनै पनि ग्राहक वा संस्थाको पहिचान सम्बन्धी विवरण भएमा ।

(२) कुनै ग्राहकले शङ्कास्पद कारोबार गर्ने प्रयास मात्र गरेको अवस्थामा पनि सूचक संस्थाले उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिएको शङ्कास्पद गतिविधि सम्बन्धी प्रतिवेदन र सो सँग सम्बन्धित कागजात कम्तीमा पाँच वर्षसम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ ।

२९. शङ्कास्पद कारोबार सम्बन्धी सूचना दिने थप आधार : सूचक संस्थाले ग्राहकले गरेका वा गर्न खोजेका काम कारबाही वा कारोबारका सम्बन्धमा देहायका अवस्था विद्यमान भएमा तत्काल शङ्कास्पद कारोबारको सूचना दिने आधार मान्न सकिनेछ :

- (क) कुनै ग्राहकले आयकर, भन्सार महसुल, मालपोत वा विद्युत, खानेपानी वा टेलिफोन महसुल लगायत अन्य राजस्व वा सरकारी दस्तुर छली वा नतिरी सम्पत्ति (रकम समेत) आर्जन गरेको देखिएमा;
- (ख) कुनै ग्राहकले आफ्नो आर्थिक हैसियत, पेशा व्यवसाय वा काम कारबाहीबाट सामान्यतयः आर्जन गर्न सकिने भन्दा फरक, अपत्यारिलो, अस्वभाविक जीवनस्तर प्राप्त गरेको वा नसुहाउदो कारोबार वा आर्थिक क्रियाकलाप गरेको देखिएमा;
- (ग) कुनै ग्राहकको मनासिब माफिकको कारण विना अचानक आर्थिक वृद्धि वा हैसियत बढेको देखिएमा;
- (घ) कुनै ग्राहकले मनासिब माफिकको कारण विना विगतको आर्थिक हैसियत भन्दा तात्त्विक फरक पर्ने आर्थिक हैसियत देखिएको वा सो बमोजिम कारोबार वा व्यवसाय गर्न खोजेको वा त्यस्तो कार्य आयश्रोत वा आर्थिक हैसियतसँग मेल नखाने देखिएमा;
- (ङ) कुनै ग्राहकको कारोबारको आय श्रोत नखुलेको वा नखुलाएको वा श्रोतको बारेमा चित्तबुझ्दो विवरण पेश नगरेको देखिएमा;
- (च) कुनै ग्राहकले मनासिब माफिकको कारण विना वा प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित नभएको वा विना उद्देश्यको कारोबार गरेको देखिएमा;
- (छ) कुनै ग्राहकले आफ्नो काम कारोबारको सिलसिलामा प्रचलित कानून बमोजिम खुलाउनु पर्ने पहिचान लगायत अन्य विवरण बिना कारण नखुलेको वा खुलाउन नचाहेको देखिएमा;
- (ज) कुनै पनि काम वा कारोबारका सम्बन्धमा वित्तीय जानकारी इकाईलाई नियमित रूपमा सूचना प्रदान गर्ने भनी कुनै सीमा तोकिएकोमा सो सीमाभन्दा कम रकममा कुनै ग्राहकले बारम्बार कारोबार गरेको देखिएमा;
- (झ) कुनै कसूरको सिलसिलामा नेपाल प्रहरी, कसूरको अनुसन्धान तथा तहकिकात गर्ने निकाय (जस्तै: अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, आन्तिक राजस्व कार्यालय, राजस्व अनुसन्धान विभाग तथा कार्यालय लगायतका अन्य अपराधको अनुसन्धान गर्ने निकाय) ले छानबिन, अनुसन्धान तथा तहकिकात गरिरहेको वा त्यस्ता निकायबाट खोजी भैरहेका ग्राहकसँग सम्बन्धित काम कारबाही वा कारोबार रहेको देखिएमा;
- (ञ) बोर्ड, नेपाल राष्ट्र बैङ्क, बीमा समिति, कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय, सहकारी विभाग, नेपाल बार काउन्सिल, नेपाल चाटर्ड एकाउन्टेन्ट संस्था लगायतका नियमनकारी निकायले कारबाही शुरु गरेको वा

- कारबाही गरेका ग्राहकसँग सम्बन्धित रहेको काम कारबाही वा कारोबारका सम्बन्धमा सूचक संस्थालाई शङ्का लागेको देखिएमा;
- (ट) कर्जा सूचना केन्द्र वा सूचक संस्था आफैले कालो सूची वा जोखिमको सूचीमा राखेका ग्राहकसँग सम्बद्ध कारोबारमा शङ्का लागेमा;
- (ठ) विदेशी सरकार वा उसको अपराध अनुसन्धान गर्ने वा नियमनकारी निकायको छानबिन, अनुसन्धान, तहकिकात वा कारबाहीको क्रममा रहेको ग्राहकहरूसँग सम्बन्धित देखिएमा;
- (ड) कुनै ग्राहकले बालबालिका, महिला, अनाथ लगायत अन्य कुनै पनि व्यक्तिको कुनै पनि तरिकाले यौन शोषण, दुर्व्यवहार जस्ता कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (ढ) कुनै ग्राहकले जबर्जस्ती तरिकाले रकम, चन्दा वा कुनै पनि प्रकारको सम्पत्ति वा अन्य वस्तु वा सहयोग लिने वा दिने, वा दिन बाध्य गर्ने वा जबर्जस्ती असुली गर्ने जस्ता कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (ण) कुनै ग्राहकले कुनै पनि वस्तुको तस्करी, वा अवैध पेशा, वा व्यापार, वा व्यवसाय, वा चोरी डकैति, वा नक्कली वा अवैध उत्पादन, अपचलन वा अवैध ओसार पसार जस्ता कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त आर्जन गरेको देखिएमा;
- (त) कुनै ग्राहकले हातहतियार खरखजाना सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (थ) कुनै ग्राहकले विदेशी विनिमय नियमित गर्ने सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (द) कुनै ग्राहकले ज्यान, चोरी, ठगी, किर्ते कागज, खोटा चलन, अपहरण वा शरीर बन्धक सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (ध) कुनै ग्राहकले लागू औषध नियन्त्रण सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (न) कुनै ग्राहकले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्य जन्तु संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (प) कुनै ग्राहकले मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार नियन्त्रण सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (फ) कुनै ग्राहकले सहकारी सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा,
- (ब) कुनै ग्राहकले वन सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;

- (भ) कुनै ग्राहकले भ्रष्टाचार निवारण सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (म) कुनै ग्राहकले बैङ्क तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (य) कुनै ग्राहकले बैङ्किङ्ग कसूर तथा सजाय सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (र) कुनै ग्राहकले प्राचिन स्मारक संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (ल) कुनै ग्राहकले उपभोक्ता संरक्षण, कालोबजार नियन्त्रण, प्रतिस्पर्धा सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (व) कुनै ग्राहकले कम्पनी, वाणिज्य, आपूर्ति, यातायात व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (श) कुनै ग्राहकले शिक्षा, स्वास्थ्य, औषधी, वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (ष) कुनै ग्राहकले वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (स) कुनै ग्राहकले चिष्टा, जुवा, चन्दा सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (ह) कुनै ग्राहकले भित्री कारोबार, झुटो कारोबार वा धितोपत्र, सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (क्ष) कुनै ग्राहकले विनिमेय अधिकारपत्र सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (त्र) कुनै ग्राहकले निर्वाचन सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (ज्ञ) कुनै ग्राहकले बौद्धिक तथा औद्योगिक सम्पत्ति सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (कक) कुनै ग्राहकले संचार, प्रशारण, विज्ञापन सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (खख) कुनै ग्राहकले जग्गा घर, सम्पत्ति सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (गग) कुनै ग्राहकले भन्सार, राजस्व, कर सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;

- (घघ) अध्यागमन, नागरिकता, राहदानी सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी कुनै ग्राहकले सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (डड) कुनै ग्राहकले सङ्घ-संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानून अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (चच) कुनै ग्राहकले आप्रवासी बेचबिखन, अपहरण, बन्धक जस्तो कसूर गरी सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिएमा;
- (छछ) कुनै ग्राहकले मुलुकी (फौजदारी अपराध संहिता) ऐन २०७४ र मुलुकी (देवानी संहिता) ऐन २०७४ अन्तर्गतको कसूर गरी सम्पत्ति आर्जन गरेमा वा गरेको देखिएमा;
- (जज) नेपाल सरकारले आतंकवादी वा आपराधिक गतिविधिमा संलग्न रहेको भनी तोकिएको व्यक्ति वा संस्था, वा संयुक्त राष्ट्र सङ्घले विभिन्न प्रस्ताव मार्फत आतंकवादी वा अपराधिको सूचीमा राखेको, वा आतङ्क, आतङ्ककारी गतिविधि, आतंकवादी सङ्गठन, सङ्गठित अपराध, लागू औषध लगायत अन्य कुनै पनि किसिमका आपराधिक कार्यलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग पुर्याउनेसँग सम्बन्धित रहेको देखिएमा;
- (झझ) कुनै ग्राहकले स्वदेशी वा विदेशी संचार माध्यमहरूले अपराधका सम्बन्धमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाका बारेमा गरेको टिप्पणी वा समाचार सम्प्रेषणका आधारमा हेर्दा सूचना गर्नु पर्ने प्रकृतिको देखिएमा;
- (ञञ) कुनै ग्राहकले शङ्कास्पद कारोबार गर्ने सम्बन्धित रहेको वा कुनै पनि किसिमले शङ्कास्पद, सम्पत्ति शुद्धीकरण, आतङ्ककारी वा आपराधिक गतिविधिबाट वा सोलाई प्रोत्साहन गर्ने गरी कारोबार गरेको वा भएको देखिने वा शङ्का लाग्ने वा निजको काम कारबाही वा कारोबार कुनै पनि हिसाबले अस्वभाविक वा शङ्कास्पद देखिएमा;
- (टट) कुनै ग्राहकले काम गराउनु पर्ने कर्मचारीसँग अनुचित वा अस्वभाविक नजिकको सम्बन्ध राख्न खोजेको देखिएमा;
- (ठठ) कुनै ग्राहकको एक भन्दा बढी असम्बन्धित समान ठेगाना भएको देखिएमा;
- (डड) कुनै फर्म, कम्पनी, संस्था वा निकायसँग सम्बन्धित ग्राहकको आर्थिक हैसियत निजले गरिरहेको काम वा कारोबारको तुलनामा अस्वभाविक वा अपत्यारिलो देखिएमा;
- (ढढ) कुनै ग्राहकले आफ्नो काम वा कारोबार लुकाउन आफू बाहेक अन्य व्यक्तिको नाममा काम वा कारोबार गरेमा वा गर्न खोजेको देखिएमा;

- (णण) कुनै ग्राहकले कुनै संस्था, फर्म, कम्पनी वा निकायसँग संस्थागत काम कारवाही वा कारोबार गर्दा व्यक्तिगत नाममा लेनदेन वा कारोबार गरेको देखिएमा;
- (तत) कुनै ग्राहकको काम वा कारोबार प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अन्य कुनै कारणले शङ्कास्पद देखिएमा;
- (थथ) कुनै ग्राहक माथि उल्लिखित कार्यमा मतियार भई वा सहयोगीको रूपमा कार्य गरेको देखिएमा ।

३०. **विवरण पठाउने दायित्व र तरिका** : (१) यस पछिदेखि बमोजिम शङ्कास्पद कारोबार र सीमाभन्दा बढी रकमको कारोबार सम्बन्धी सूचना तथा विवरण वित्तीय जानकारी इकाईलाई उपलब्ध गराउने दायित्व कारोबार गर्ने सूचक संस्थाको हुनेछ, पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचना तथा जानकारी कार्यान्वयन अधिकृतले प्रमाणित गरी वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) कार्यान्वयन अधिकृतले शङ्कास्पद वा अन्य कारोबारलाई फ्याक्स, ईमेल जस्ता विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाट पनि वित्तीय जानकारी इकाईलाई उपलब्ध गराउन सक्नेछ । यसरी विद्युतीय माध्यमबाट जानकारी प्रदान गरिएको भएमा तत्काल अन्य माध्यमबाट सोको पुष्टि गर्नु पर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिइएको सूचना वा जानकारीमा कुनै कुरा छुट भएमा वा कारोबार गर्दाका समयमा सम्बन्धित व्यक्तिले पेश गरेको विवरण वा जानकारी भन्दा फरक विवरण वा जानकारी पछि प्राप्त भएमा तत्काल त्यस्तो सुचना वा जानकारी सम्बन्धित सूचक संस्थाले वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४

विविध

३१. **आन्तरिक कार्य नियन्त्रण प्रणाली** : (१) सम्पत्ति शुद्धीकरण प्रचलित कानून र यस निर्देशिकाको अधीनमा रही सूचक संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी विरुद्ध आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली बनाई लागू गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीमा ग्राहक पहिचान सम्बन्धी कार्यविधि, ग्राहक स्वीकार प्रक्रिया, ग्राहकको परिचय प्रक्रिया, ग्राहकको कारोबारको अनुगमन प्रक्रिया र जोखिम व्यवस्थापन प्रक्रिया, शङ्कास्पद कारोबार, कर्मचारीको तालिम जस्ता विषयहरू उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(३) सूचक संस्थाले ग्राहक पहिचानका सम्बन्धमा आफ्नो व्यवसायसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाले तय गरेका मार्ग निर्देशनहरू समेत प्रयोग गर्न सक्नेछन् । यसरी तय

गरेका मार्ग निर्देशनहरू लागू गर्दा सोको जानकारी तथा मार्ग निर्देशनको एक प्रति बोर्ड तथा वित्तीय जानकारी इकाईलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

३२. **जानकारी तथा तालिम** : सूचक संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्ककारी गतिविधिमा हुने लगानी नियन्त्रण गर्न आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण कुराहरूको आन्तरिक व्यवस्थापन गर्ने तथा सो कार्यका लागि आफ्ना कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम एवं जानकारी दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

३३. **अनुगमन तथा निरीक्षण** : (१) बोर्ड तथा वित्तीय जानकारी इकाईले सम्पत्ति शुद्धीकरण प्रचलित कानून बमोजिम सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू गरे नगरेको सम्बन्धमा समय समयमा सूचक संस्थाको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गर्दा गराउदा आवश्यक सम्पूर्ण सहयोग उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित सूचक संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

३४. **गोप्यता भङ्ग गर्न नहुने** : सूचक संस्था वा उक्त संस्थाको कुनै पनि कर्मचारी, पदाधिकारी वा प्रतिनिधिले वित्तीय जानकारी इकाईलाई प्रदान गरेको सूचना, जानकारी, अनुसन्धान तथा तहकिकातको सिलसिलामा वा आफ्नो कर्तव्य पालन गर्दा ज्ञात हुन आएको कुनै पनि तथ्य वा दाखिला भएको कुनै लिखतको गोप्यता प्रचलित कानूनले बाध्य गरेको अवस्थामा बाहेक अन्य अवस्थामा भङ्ग गर्न वा ग्राहक लगायत अन्य कोही कसैलाई कुनै पनि तरीकाबाट जानकारी दिनु हुँदैन ।

३५. **सजाय, जरिवाना र कारबाही** : (१) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, नियम, निर्देशन तथा यो निर्देशिका पालना नगर्ने सूचक संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही हुनेछ ।

(२) सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून तथा यो निर्देशिका पालन नगर्ने सूचक संस्थाका पदाधिकारी, कार्यान्वयन अधिकृत वा अधिकार प्राप्त कर्मचारीलाई कानून बमोजिम कारबाही हुनेछ ।

३६. **असल नियतले गरेको कामको लागि सजाय नहुने** : सूचक संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी प्रचलित कानून तथा यो निर्देशिका बमोजिम असल नियतले कुनै प्रतिवेदन, कागजात, अभिलेख, सूचना वा जानकारी उपलब्ध गराएको आधारमा आफ्ना पदाधिकारी, कार्यान्वयन अधिकृत तथा अन्य कर्मचारीलाई गोपनियता वा करारीय दायित्व भङ्ग गरेको मानी कुनै प्रकारको कारबाही तथा सजाय हुने छैन ।

३७. **खारेजी र बचाउ** : (१) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण निर्देशिका, २०६९ खारेज गरिएको छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खारेज भएको निर्देशिका बमोजिम भए गरेका काम कारबाहीहरू यसै निर्देशिका बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची-१
दफा ५ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित

ग्राहक परिचय सम्बन्धी विवरण (Details about Know Your Customer)

सूचक संस्थाले कारोबारको सन्दर्भमा ग्राहकको प्रकृति हेरी देहाय बमोजिमको सूचना तथा कागजातहरू लिनु पर्नेछ ।

(क) व्यक्तिगत कारोबार:

- (१) स्पष्ट नाम, थर:
- (२) पति वा पत्नीको नाम सहित तीन पुस्ते विवरण:
- (३) स्थायी ठेगाना:
(ठेगाना प्रमाणित गर्ने आवश्यक कागजात हुनुपर्ने, त्यस्ता कागजातहरूमा नागरिकताको प्रमाणपत्र, राहदानी, पानी तथा बिजुलीको बिल, आवश्यक परेमा सम्बन्धित कर्मचारीले स्थलगत भ्रमण गरी तयार गरेको नक्सा, मतदाता परिचयपत्र, लालपूर्जा आदि)
- (४) अस्थायी ठेगाना:
- (५) जन्म मिति:
- (६) टेलिफोन नम्बर:
- (७) नागरिकता वा राहदानी:
नम्बर:
जारी मिति र स्थान:
- (८) नेपाल सरकार वा कुनै संस्थामा काम गर्ने कर्मचारी भए परिचयपत्रको प्रतिलिपि:
- (९) हालसालै खिचेको फोटो:
- (१०) स्थायी लेखा नम्बर:
- (११) अन्य आवश्यक कागजातहरू:

(ख) साझेदारी वा व्यक्तिगत फर्मको कारोबार

- (१) फर्मको नाम:
- (२) ठेगाना:
- (३) टेलिफोन/मोवाइल नम्बर (भएमा उल्लेख गर्ने)
- (४) साझेदार सबैको नाम र तीनको ठेगाना (फोन नं. सहित)
- (५) साझेदारको हालसालै खिचेको फोटो
- (६) फर्म रजिष्ट्रेशनको प्रमाणपत्र:
- (७) फर्मका साझेदार बीच भएको कबुलियतनामा:
- (८) साझेदार फर्म भए कारोबार गर्ने सम्बन्धमा दिएको अख्तियारनामा:
- (९) स्थायी लेखा नम्बर:
- (१०) अन्य आवश्यक कागजातहरू:

(ग) कम्पनीको कारोबार

- (१) कम्पनीको नाम:
- (२) केन्द्रीय कार्यालय रहेको स्थान:
- (३) पूरा ठेगाना (टेलिफोन, फ्याक्स समेत)
- (४) संस्थापना र गठन सम्बन्धी प्रमाणपत्र तथा कम्पनीको उद्देश्य खुल्ने प्रबन्धपत्र र नियमावलीको पृष्ठहरूको प्रतिलिपि:
- (५) सञ्चालक समितिका सदस्यहरूको नाम:
ठेगाना:
फोन नम्बर:
मोवाइल नम्बर:
इमेल:
- (६) सूचिकृत सङ्गठित संस्था बाहेक अन्य कम्पनीका सञ्चालक समितिका सदस्यहरूको फोटो
- (७) सञ्चालक समितिले कार्यकारी प्रमुख र अन्य अधिकृत कर्मचारीलाई कारोबारको सम्बन्धमा प्रदान गरेको अख्तियारी:
- (८) स्थायी लेखा नम्बर:
- (९) अन्य आवश्यक कागजातहरू:

(घ) क्लब/गैरसरकारी सङ्घ/संस्थाको कारोबार

- (१) क्लब तथा गैरसरकारी सङ्घ संस्थाको नाम:
- (२) ठेगाना:
- (३) संस्था दर्ता प्रमाणपत्र:
- (४) उद्देश्य र काम उल्लेख भएको विधानको पृष्ठहरूको प्रतिलिपि:
- (५) कार्य समितिको पदाधिकारीहरूको नाम र ठेगाना:
- (६) टेलिफोन नम्बर र मोवाइल नम्बर:
- (७) कारोबारको सम्बन्धमा संचालक समिति/कार्य समिति को निर्णय र कारोबार गर्ने सम्बन्धी अख्तियारी:
- (८) क्लब वा गैरसरकारी संस्थाको संचालक/कार्यकारी समितिका पदाधिकारीहरूको फोटो:
- (९) स्थायी लेखा नम्बर:
- (१०) अन्य आवश्यक कागजातहरू:

(ङ) सहकारी संस्था वा अन्य कुनै सूचक संस्थाको कारोबार

- (१) संस्थाको नाम:
- (२) ठेगाना:
- (३) फोन नः
- (४) उद्देश्य र काम उल्लेख भएको संस्थाको विधानको पृष्ठहरूको प्रतिलिपि

- (५) सञ्चालक समितिका सदस्यहरूको नाम र ठेगाना:
फोन नम्बर र मोवाईल नम्बर समेत:
- (६) सञ्चालक समितिका सदस्यहरूको फोटो:
- (७) संस्था दर्ता सम्बन्धी प्रमाणपत्र:
- (८) कारोबारको सम्बन्धमा संचालक समितिको निर्णय र कारोबार गर्ने सम्बन्धी अख्तियारी:
- (९) स्थायी लेखा नम्बर:
- (१०) अन्य आवश्यक कागजातहरू:

(च) सार्वजनिक गुठी वा निजी गुठीको कारोबार

- (१) नाम:
- (२) ठेगाना:
- (३) फोन नः
- (४) उद्देश्य र काम उल्लेख भएको संस्थाको विधानको पृष्ठहरूको प्रतिलिपि:
- (५) गुठी स्थापना सम्बन्धमा भएको कबुलियतनामा वा सम्बन्धित कागज:
- (६) गुठी सञ्चालकको नाम र ठेगाना:
- (७) गुठी सञ्चालकको फोटो:
- (८) गुठी स्थापना सम्बन्धी प्रमाणपत्र:
- (९) सञ्चालक/व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूको नाम र ठेगाना:
- (१०) कारोबारको सम्बन्धमा सञ्चालक/व्यवस्थापन समितिको निर्णय र कारोबार सम्बन्धी अख्तियारी:
- (११) अन्य आवश्यक कागजातहरू:

अनुसूची -२

दफा १९ को उपदफा (३), दफा २७ को उपदफा (१) र दफा २८ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित
सूचक संस्थाले शङ्कास्पद कारोबारको विवरण पठाउने ढाँचा

सूचक संस्थाको नाम:

ठेगाना:

क्र.सं.	खरिद वा बिक्रीकर्ता ग्राहकको नाम र ठेगाना (पहिचान खुल्ने कागजातको प्रतिलिपि)	पेशा/व्यवसाय	शाखा मार्फत काम गरेको भए सम्बन्धित शाखा	कारोबारको मिति	कारोबारको प्रकृति (खरिद वा बिक्री)	कारोबारको रकम	रकमको स्रोत	शङ्कास्पद हुनाको कारण	कैफियत

विवरण पेश गर्नेको

हस्ताक्षर:

नाम :

पद :

फोन :

इमेल :

फ्याक्स :

मिति :

अनुसूची-३
दफा २६ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित
सीमा भन्दा बढी कारोबारको विवरण पठाउने ढाँचा

सूचक संस्थाको नाम:

ठेगाना:

क्र.सं.	खरिद वा बिक्रीकर्ता ग्राहकको नाम र ठेगाना	पेशा/ व्यवसाय	शाखा मार्फत काम गरेको भए सम्बन्धित शाखा	कारोबार मिति	कारोबार प्रकृति (खरिद वा बिक्री)	कारोबार रकम	रकमको श्रोत	कैफियत

विवरण पेश गर्नेको

हस्ताक्षर:

नाम :

पद :

फोन :

इमेल :

फ्याक्स :

मिति :